

Arbitrability of Intellectual Property Disputes

Faezeh Jahanimoghadam

Department of Private Law, Mar.C., Islamic Azad University, Maragheh, Iran

Akbar Bashiri

Department of Private Law, Mar.C., Islamic Azad University, Maragheh, Iran

(Corresponding Author). Email: Dr.akbar.bashiri@gmail.com

Abstract

Arbitration has been recognized as an alternative to traditional court proceedings due to its efficiency, confidentiality, and specialized capacity in resolving disputes, and it has also gained significant standing in international litigation. Nevertheless, the application of arbitration to intellectual property (IP) claims remains the subject of debate and scrutiny. This article examines the extent to which arbitration may or may not be applicable in intellectual property disputes. By analyzing the legal complexities of IP issues—including the role of confidentiality and various statutory challenges—this study explores the delicate balance between the advantages of arbitration and the particular needs of intellectual property protection. In the field of intellectual property, legal issues are often complex and highly specialized, requiring deep expertise. Arbitration, by providing a confidential and specialized forum, can create an appropriate framework for resolving such disputes. However, concerns remain regarding the enforceability of arbitral awards and the assurance of fairness in certain cases. Through the examination of real cases and case studies, this article highlights the challenges associated with the use of arbitration in IP disputes. Ultimately, the aim of this article, through a detailed analysis of the relevant literature and case studies and by employing a descriptive–analytical method, is to answer the question of under what circumstances arbitration is permissible in IP disputes and under what circumstances it is not. Based on the findings, practical recommendations may be offered for the improvement and further development of arbitration in this field.

Keywords: International Arbitration, Intellectual Property Law, Arbitrability

*Citation (APA): Jahanimoghadam, F.; Bashiri, A. (2025). Arbitrability of Intellectual Property Disputes. *Cyberspace legal studies*, 4(14), 17-31.

مطالعات حقوقی فضای مجازی

Legal Studies in Cyberspace

ISSN: 2821-126X

وبگاه مجله: <https://sanad.iau.ir/journal/cyberlaw>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۳۰
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۱۸
صفحه: ۱۷ الی ۳۱

دوره ۴ / شماره ۱۴ / تابستان ۱۴۰۴

نوع مقاله: پژوهشی

DOI: 10.71488/cyberlaw.2025.1217494

داوری پذیری دعاوی مالکیت فکری

فائزه جهانی مقدم

گروه حقوق خصوصی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران

اکبر بشیری

گروه حقوق خصوصی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران

(نویسنده مسئول) پست الکترونیک: dr.akbar.bashiri@gmail.com

چکیده

داوری به عنوان جایگزینی برای دادرسی در دادگاه‌های سنتی به دلیل کارایی، محرمانگی و تخصص ویژه‌اش در رفع اختلافات شناخته شده و در دعاوی بین‌المللی نیز جایگاه مهمی یافته است. با این حال، کاربرد داور در ادعاهای مالکیت فکری همچنان محل بحث و بررسی است. این مقاله به بررسی امکان یا عدم امکان داور در اختلافات مالکیت فکری می‌پردازد. با تحلیل پیچیدگی‌های حقوقی مسائل مالکیت فکری، از جمله نقش محرمانگی و چالش‌های قانونی، این مطالعه توازن حساس بین مزایای داور و نیازهای حفاظت از مالکیت فکری را بررسی می‌کند. در حوزه مالکیت فکری، مسائل حقوقی اغلب پیچیده و تخصصی هستند و نیاز به دانش عمیق در این زمینه دارند. داور می‌تواند با ارائه یک بستر محرمانه و تخصصی، فضای مناسبی برای حل و فصل این نوع اختلافات فراهم کند. با این حال، نگرانی‌هایی نیز در مورد اجرای تصمیمات داور و تضمین عدالت در موارد خاص وجود دارد. این مقاله با بررسی موارد واقعی و مطالعات موردی، چالش‌های موجود در استفاده از داور برای دعاوی مالکیت فکری را برجسته می‌کند. در پایان، هدف این مقاله از طریق تجزیه و تحلیل دقیق ادبیات مرتبط و مطالعات موردی و با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی، ارائه پاسخ به این پرسش است که در چه مواردی امکان استفاده از داور در دعاوی مالکیت فکری وجود دارد و در چه مواردی این امکان وجود ندارد. با توجه به نتایج این بررسی‌ها، می‌توان راهکارهایی برای بهبود و توسعه استفاده از داور در این حوزه پیشنهاد داد.

واژگان کلیدی: داور بین‌المللی، حقوق مالکیت فکری، قابلیت داور

* استناددهی (APA): جهانی مقدم، فائزه؛ بشیری، اکبر؛ (۱۴۰۴). واکاوی جایگاه دولت الکترونیک در مهار جرائم اقتصادی. مطالعات حقوقی فضای مجازی، ۴(۱۴)، ۳۱-۱۷.

مقدمه

مالکیت فکری دارای ارزشمندی است که نقش مهمی در پرورش نوآوری، خلاقیت و رشد اقتصادی دارد. مالکیت فکری یا مالکیت اندیشه به حقوقی گفته می‌شود که به صاحبان آن حق بهره‌وری از اندیشه و خلاقیت را می‌دهد و ارزش اقتصادی و قابلیت دادوستد دارد ولی موضوع آن شیء معین مادی نیست (صفایی، ۱۳۸۲: ۲۲۷ و کاتوزیان، ۱۳۸۲: ۲۳). این نوع مالکیت شامل طیف گسترده‌ای از حقوق نامشهود، از جمله علائم تجاری، حق چاپ، ثبت اختراع، اسرار تجاری، و طرح‌های صنعتی است. از آنجایی که اقتصاد جهانی به طور فزاینده‌ای به هم پیوسته می‌شود، حفاظت و اجرای حقوق مالکیت فکری اهمیت قابل توجهی پیدا کرده است، زیرا از «مالکیت صنعتی سنتی» به «مالکیت فکری کنونی» تبدیل شده است (Niblett, 1995:65). این تغییر به تغییر از دوران صنعتی مبتنی بر دارایی‌های قابل لمس (مشهود) به جامعه اطلاعاتی مبتنی بر دارایی‌های غیرقابل لمس (نامشهود) اشاره دارد. از آنجا که اطلاعات و دارایی‌های غیرقابل لمس مانند حقوق مالکیت فکری می‌توانند از مرزهای ملی به وسیله شبکه، تلفن و انتقال از ماهواره منتقل شوند؛ بنابراین بیشتر اختلافات مربوط به حقوق مالکیت فکری طبیعت بین‌المللی به خود می‌گیرند (Veltri, 2016:52). با این حال، منازعات و درگیری‌ها اغلب در زمینه مالکیت فکری، خواه ادعاهای نقض، موافقت نامه‌های مجوز، انتقال فناوری یا اختلافات مالکیت باشد، به وجود می‌آیند. حل و فصل این اختلافات به شیوه‌ای منصفانه، کارآمد و قابل اجرا برای حفاظت از حقوق پدیدآورندگان، مبتکران و کسب و کارهای فعال در چشم انداز مالکیت فکری ضروری است (Vicente, 2015:151).

داوری، به عنوان یک مکانیسم حل اختلاف جایگزین، به طرفین فرصتی برای حل و فصل منازعات خارج از دعوای سنتی دادگاه ارائه می‌دهد. این رویکرد اغلب به دلیل کارایی، محرمانه بودن و پتانسیل آن برای ارائه تخصصی در موضوعات پیچیده مورد توجه است (Redfern and Hunter, 2009:139-140). داوری به طور کلی نتیجه قراردادهای یا توافقات طرفین است که مسئله‌ای را مشخص می‌کنند که قابلیت داوری دارد (Reed, Miller, Tezuka, and Doernenburg, 2021: 11 March). اصطلاح «قابلیت داوری» به این معناست که آیا یک مسئله خاص در اختلاف قابل حل و قابل داوری است یا مختص دادگاه‌ها است. در گذشته، اختلافات مالکیت فکری معمولاً توسط دادگاه‌های ملی بررسی می‌شدند، زیرا حقوق مالکیت فکری با سیاست‌های عمومی و قوانین داخلی هر کشور مرتبط بودند (Aceris Law LLC, 2021). با گذشت سال‌ها، بسیاری از کشورها به دلیل مزایایی که داوری بین‌المللی نسبت به دادرسی‌های سنتی دادگاه داشت، آن را به عنوان یک مکانیسم ترجیحی برای حل و فصل اختلافات مالکیت فکری در مقیاس جهانی برای حل و فصل اختلافات خود در زمینه مالکیت فکری پذیرفته‌اند.

داوری بین‌المللی یک انجمن بی طرف و خصوصی را فراهم می‌کند که در آن طرفین می‌توانند پرونده‌های خود را در برابر دادگاهی بی طرف متشکل از کارشناسان در این زمینه ارائه کنند. برخلاف دعوای سنتی در دادگاه‌های ملی، داوری بین‌المللی مزایای متعددی از جمله انعطاف پذیری، محرمانه بودن، تخصص و قابلیت اجرایی بودن آرای داوری بر اساس کنوانسیون‌های بین‌المللی را ارائه می‌دهد (Blessing, 1996: 194).

این مقاله تلاقی حقوق مالکیت فکری و داوری بین‌المللی را بررسی می‌کند و به چارچوب قانونی، اصول و رویه‌های حاکم بر حل و فصل اختلافات مالکیت فکری از طریق داوری می‌پردازد. هدف اصلی این مقاله بررسی امکان یا عدم امکان داوری در دعوای مربوط به حقوق مالکیت فکری با تأکید بر قوانین ایران است. در این بررسی، به معرفی قراردادهای حقوق مالکیت فکری پرداخته می‌شود و سپس امکانات و محدودیت‌های داوری در این دعوای مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- قراردادهای حقوق مالکیت فکری

پس از ثبت اموال فکری مانند اختراعات، علائم تجاری، طرح های صنعتی و ... در مراجع قانونی ذیربط و کسب حمایت قانونی نسبت به آن ها، بیشتر صاحبان این اموال تمایل به بهره برداری تجاری از آن ها می کنند. در بیشتر این تعاملات تجاری، تنظیم یک قرارداد استاندارد که بتواند با اشراف بر کلیه اصول و قواعد ملی و بین المللی در زمینه حقوق مالکیت فکری، پیش بینی مسائل حقوقی آینده را بنماید از اهمیت بسیاری برخوردار است.

قراردادهای مالکیت فکری توافق نامه های الزام آور قانونی هستند که بر حقوق، مالکیت و استفاده از دارایی های معنوی حاکم است. این قراردادها نقش مهمی در حفاظت از مخلوقات عقل انسان از جمله اختراعات، آثار هنری، اسرار تجاری، علائم تجاری و اختراعات دارند و با ایجاد شرایط و ضوابط روشن، به جلوگیری از استفاده غیرمجاز و تقویت نوآوری در صنایع مختلف کمک می کند.

۱-۱- انواع قراردادهای مالکیت فکری

انواع مختلفی از قراردادهای مالکیت فکری وجود دارد که هر کدام برای انواع خاصی از دارایی های معنوی تنظیم شده اند. برخی از انواع رایج عبارتند از:

۱- قراردادهای مجوز پتنت

قراردادهای مجوز اختراع به دارندگان حق اختراع این امکان را می دهد که به دیگران حق استفاده، ساخت یا فروش اختراعات ثبت شده خود را در ازای حق امتیاز یا سایر غرامت اعطا کنند. این قراردادها محدوده استفاده، محدودیت های جغرافیایی و مدت مجوز را مشخص می کند. آن ها به مخترعان کمک می کنند تا از نوآوری های خود درآمد کسب کنند و در عین حال به دارندگان مجوز اجازه دسترسی و استفاده از فناوری ثبت شده را می دهند (United States Patent and Trademark Office; Nolo).

۲- قراردادهای مجوز حق چاپ

قراردادهای مجوز حق نسخه برداری بر استفاده از آثار خلاقانه مانند آثار ادبی، هنری، موسیقی و نرم افزار حاکم است. سازندگان یا صاحبان حق نسخه برداری می توانند به افراد یا سازمان ها مجوز اعطا کنند و به آن ها اجازه دهند محتوای دارای حق نسخه برداری را تحت شرایط خاص تکثیر، توزیع، اجرا یا نمایش دهند. این قراردادها ضمن تسهیل استفاده قانونی از آثار آنها، از حقوق تولیدکنندگان محتوا محافظت می کند (WIPO1, 2016).

۳- قراردادهای مجوز علامت تجاری

قراردادهای مجوز علامت تجاری به اشخاص ثالث اجازه می دهد تا از علائم تجاری ثبت شده برای بازاریابی و فروش محصولات یا خدمات تحت اختیار مالک برند استفاده کنند. این قراردادها ثبات برند و کنترل کیفیت را تضمین می کند و در عین حال دسترسی برند را به بازارهای جدید از طریق دارندگان مجوز گسترش می دهد (WIPO1, 2016).

۴- قراردادهای عدم افشای اسرار تجاری (NDA)

NDAهای محرمانه تجاری قراردادهایی هستند که برای محافظت از اطلاعات حساس و اختصاصی استفاده می شوند که مزیت رقابتی را برای کسب و کارها فراهم می کند. هنگام به اشتراک گذاری اسرار تجاری با کارمندان، پیمانکاران یا شرکا، NDA اطمینان حاصل می کند که گیرندگان از نظر قانونی ملزم به حفظ محرمانه بودن هستند (Nolo; Gomulkiewicz, Nguyen, and Conway, 2023: 363).

۲-۱- اهمیت قراردادهای مالکیت فکری

قراردادهای مالکیت فکری قراردادهای الزام-آور قانونی هستند که شرایط و ضوابط مربوط به استفاده، صدور مجوز، انتقال و حمایت از حقوق مالکیت معنوی را مشخص می کنند. این قراردادها نقش مهمی در اداره روابط بین طرفین دخیل در ایجاد، مالکیت و تجاری سازی دارایی های معنوی دارند و از اینرو از اهمیت فراوانی برخوردار هستند. در اینجا به چند نمونه از علل اهمیت چنین قراردادهایی اشاره می شود:

۱- حفظ حقوق و مالکیت

قراردادهای مالکیت فکری به صراحت حقوق و مالکیت دارایی های مالکیت معنوی را مشخص می کند. به عنوان مثال، در قراردادهای مجوز اختراع، مخترعان مالکیت خود را حفظ می کنند در حالی که حقوق محدودی را به دیگران اعطا می کنند. قراردادهای مجوز حق چاپ به سازندگان این امکان را می دهد که نحوه استفاده و توزیع آثارشان را کنترل کنند و اطمینان حاصل کنند که به رسمیت شناختن و جبران خسارت دریافت می کنند (WIPO1, 2016; United States Patent and Trademark Office).

۲- به حداقل رساندن اختلافات

قراردادهای مالکیت فکری با ایجاد شرایط و ضوابط روشن، به کاهش احتمال اختلافات بر سر مالکیت، استفاده یا تخلف کمک می کند. زمانی که همه طرف های درگیر نقش و تعهدات خود را درک کنند، احتمال بروز تعارض کمتر است (United States Patent and Trademark Office).

۳- فعال کردن همکاری

قراردادهای مالکیت فکری با ارائه چارچوبی برای به اشتراک گذاشتن دارایی های مالکیت معنوی و در عین حال محافظت از منافع همه طرف های درگیر، همکاری بین طرفین را تسهیل می کند. این امر به ویژه در صناعی مانند فناوری و داروسازی که سرمایه گذاری های مشترک و مشارکت های تحقیقاتی رایج هستند، اهمیت دارد (WIPO1, 2016; Nolo).

۴- تشویق نوآوری و سرمایه گذاری

قراردادهای مالکیت فکری قوی به سرمایه گذاران اطمینان خاطر می دهد، زیرا از ارزش دارایی های معنوی محافظت می کند. شرکت ها تمایل بیشتری به سرمایه گذاری در تحقیق و توسعه دارند، زیرا می دانند نوآوری های آنها توسط توافق نامه های قوی محافظت می شود (United States Patent and Trademark Office).

۵- ملاحظات حقوقی

ایجاد قراردادهای مالکیت فکری مؤثر مستلزم در نظر گرفتن دقیق نکات ظریف حقوقی، قوانین خاص حوزه قضایی و استانداردهای صنعت است. برای اطمینان از اعتبار و قابل اجرا بودن این قراردادها، جستجوی مشاوره حقوقی از متخصصان واجد شرایط با تجربه در حقوق مالکیت معنوی ضروری است (United States Patent and Trademark Office, Nolo).

۲- امکانات داوری در دعاوی مالکیت فکری

داوری یکی از قدیمی ترین شیوه های مورد استفاده جوامع و دولت ها در حل اختلافات بوده و از قدمت تاریخی برخوردار است. داوری در لغت به معنای قضاوت، حکمیت، محاکمه، حکومت و حکم است. در بند الف ماده ۱ قانون داوری تجاری بین المللی داوری مصوب ۱۳۷۶/۶/۲۶ این گونه تعریف شده است: «داوری عبارت است از رفع اختلاف بین متداعیین در خارج از دادگاه به وسیله شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی مرضی الطرفین و یا انتصابی».

به عبارت دیگر، داوری فرآیندی است که به موجب آن اختلاف طرفین نسبت به حقوق و تکالیف قانونی خود از طریق قضاوت یک یا چند نفر داور به جای دادگاه حل و فصل می‌گردد و تصمیم مزبور لازم الاجرا می‌باشد. با توجه به تحولاتی که در زمینه داوری در تاریخ به وقوع پیوسته، می‌توان گفت که داوری در سه شکل تجلی یافته است (واعظی، ۱۳۸۶: ۸۲-۸۱):

۱. داوری توسط رئیس کشور طرف سوم انجام می‌شود.
۲. داوری توسط کمیسیونی مختلط از داورانی مساوی نمایندگان طرف‌های اختلاف و داورانی با انتخاب و موافقت دو طرف که اعضای کمیسیون را تشکیل می‌دهند.
۳. داوری توسط دادگاه‌های داوری که از داوران ماهر و متخصص تشکیل می‌شوند. در این نوع از داوری، موضوع اختلاف به افراد مستقل، بی‌طرف و دارای صلاحیت رسمی و فنی سپرده می‌شود تا براساس مقررات حقوقی و بر طبق آئین دادرسی رسیدگی کنند و احکامی مستند صادر نمایند.

در دعاوی مالکیت فکری، قراردادهای داوری می‌توانند به عنوان یک روش برای حل اختلافات و منازعات مرتبط با مسائل مالکیت فکری استفاده شوند. قراردادهای داوری به طرفین در یک قرارداد معینه اجازه می‌دهند تا در صورت بروز اختلافات، به جای رفتن به دادگاه، به طور مستقیم با استفاده از فرآیند داوری، اختلافات را حل کنند. در قراردادهای داوری مالکیت فکری معمولاً موارد زیر را پوشش می‌دهند:

۱. تعیین داوران: قرارداد باید روشی برای تعیین داوران در دعاوی مالکیت فکری مشخص کند. این شامل تعیین تعداد داوران و روش انتخاب آنها می‌شود. معمولاً هر طرف یک داور انتخاب می‌کند و داوران انتخاب شده، سومین داور را تعیین می‌کنند.
۲. محل داوری: قرارداد باید محلی را که در آن داوری برگزار می‌شود، مشخص کند. این محل می‌تواند یک شهر، کشور یا مکان خاص دیگری باشد. همچنین، این قسمت می‌تواند مقر داوری و محل انجام اقدامات مربوط به داوری را نیز تعیین کند.
۳. مرجع قانونی: قرارداد باید مرجع قانونی که داوران بر اساس آن صلاحیت خود را تعیین می‌کنند، مشخص کند. این می‌تواند شامل قوانین محل داوری، قوانین مالکیت فکری مربوطه، قوانین بین‌المللی و غیره باشد.

در این راستا، سازمان جهانی مالکیت فکری مرکز سازش و داوری وایپو (WIPO) را به عنوان یک زیرمجموعه از سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ تأسیس کرد. چهار روش حل اختلاف توسط وایپو ارائه می‌شود که عبارتند از: کارشناسی، سازش، داوری سریع و داوری (زارع و رادمندی، ۱۳۹۷: ۸۶). در واقع، مرکز داوری وایپو به عنوان یک مرجع معتبر بین‌المللی، در حل اختلافات حقوقی مرتبط با مالکیت فکری میان طرفین دخیل، نقش دارد. برای استفاده از خدمات این مرکز، طرفین ابتدا باید قبول کنند که در صورت بروز اختلاف بین آنها، مسئله را به داوری وایپو ارجاع دهند. سپس، مرحله داوری شروع می‌شود که در آن داور یا داوران توسط مرکز داوری وایپو انتخاب می‌شوند و با رعایت قوانین و مقررات این مرکز، صلاحیت خود را در رسیدگی به اختلاف به عنوان داوران مستقل اعلام می‌کنند. به همین دلیل، مرکز داوری وایپو عمده‌تأ برای حل اختلافات بین دو شرکت با مالکیت فکری استفاده می‌شود (www.wipo.int).

در ادامه با توجه به مفهوم داوری که بیان شد، به بررسی مزایا و مزیت‌های استفاده از داوری در دعاوی مالکیت فکری پرداخته می‌شود.

۲-۱- تأثیر قراردادهای داوری در دعاوی مالکیت فکری

قراردادهای داوری در دعاوی مالکیت فکری تأثیرات مهمی دارند که می‌توان به نحوه تعیین صلاحیت داوران، روند رسیدگی به اختلاف، محرمانگی، تعیین قوانین و روش رسیدگی، اجرای حکم داوری و سرعت و کارایی اشاره کرد.

تعیین صلاحیت داوران: قرارداد داوری می‌تواند شرایط و معیارهای مشخصی را برای انتخاب و تعیین صلاحیت داوران در دعاوی مالکیت فکری تعیین کند. این امر به طرفین امکان می‌دهد تا داورانی با تخصص و دانش مالکیت فکری را برای رسیدگی به اختلافات خود انتخاب کنند.

روند رسیدگی به اختلاف: قرارداد داوری می‌تواند شرایط و روند رسیدگی به اختلاف را مشخص کند. این شرایط می‌تواند شامل زمانبندی رسیدگی، تعیین مکان برگزاری جلسات داوری، نحوه ارائه مستندات و شواهد، اجرای جلسات داوری و غیره باشند. این امر به طرفین امکان می‌دهد که فرایند رسیدگی را مطابق با نیازها و خصوصیات دعوا تنظیم کنند.

محرمانگی: قرارداد داوری می‌تواند بر روی محرمانگی جلسات داوری و محتوای آنها تأکید کند. خصوصی بودن داوری بر این مبنا استوار است که غیر از طرفین، شخص دیگری در جریان حل و فصل اختلاف توسط داور حضور نداشته باشد مگر با توافق طرفین مبنی بر حضور وی (خزاعی، ۱۳۸۸: ۱۰۷). هدف از این اصل تضمین عدم افشای اطلاعات مربوط به جریان رسیدگی داوری است (Udobong, 2010:4).

تعیین قوانین و روش رسیدگی: قرارداد داوری می‌تواند شرایطی را برای تعیین قوانین و روش رسیدگی به دعوا تعیین کند. این امر به طرفین امکان می‌دهد تا قوانین مورد استفاده در رسیدگی به دعوا را مشخص کنند، مانند استفاده از قوانین ملی، قوانین بین‌المللی یا قوانین خاص مربوط به مالکیت فکری. همچنین، روش‌های خاصی مانند معاهدات داوری مربوط به مالکیت فکری، قوانین داوری تخصصی و غیره نیز می‌توانند توسط طرفین در قرارداد داوری در نظر گرفته شوند.

اجرای حکم داوری: قرارداد داوری می‌تواند شرایط و روند اجرای حکم داوری را تعیین کند. این امر به طرفین امکان می‌دهد تا بر اساس قوانین و روش‌های مشخص، حکم داوری را اجرا کرده و از تأخیر در اجرای آن جلوگیری کنند.

سرعت و کارایی: داوری معمولاً سریعتر از رسیدگی به دعوا در دادگاه‌های قضایی است. با انتخاب داوری، طرفین می‌توانند در زمان کمتر به رسیدگی به دعوا و صدور حکم داوری برسند. این امر برای طرفین از نظر زمانی و هزینه‌های قضایی مزیت قابل توجهی دارد.

تأثیر قراردادهای داوری در دعاوی مالکیت فکری بسته به محتوای و شرایط هر قرارداد می‌تواند متفاوت باشد. امروزه بسیاری از سازمان‌ها و شرکت‌های بزرگ از داوری در دعاوی مالکیت فکری خویش استفاده می‌کنند. به عنوان مثال، برای دعاوی مالکیت فکری در حوزه نرم‌افزار، شرکت‌های بزرگی مانند Microsoft، Google و Apple اغلب از قراردادهای داوری استفاده می‌کنند. در این قراردادهای طرفین از داوری برای حل اختلافات استفاده می‌کنند و تعیین محل داوری و شرایط آن را مشخص می‌کنند.

بررسی مطالعات نشان می‌دهد که در دعاوی مالکیت فکری، داوری به عنوان یک روش سریع و کارآمد برای حل اختلافات شناخته شده است. به طور کلی، اجرای قراردادهای داوری در دعاوی مالکیت فکری باعث کاهش هزینه‌ها و زمان لازم برای حل اختلاف می‌شود (WIPO).

۲-۲- مزایا و محدودیت‌های داوری در دعاوی مالکیت فکری

در این بخش به بررسی مزایا و نیز محدودیت‌های داوری در دعاوی مالکیت فکری پرداخته می‌شود.

۲-۲-۱- مزایای داوری در دعاوی مالکیت فکری

منابع حقوقی بسیاری به مزایای داوری در دعاوی مالکیت فکری اشاره کرده‌اند. برخی از این مزایا عبارتند از: سرعت و کارایی: داوری معمولاً به طور قابل توجهی سریعتر از رسیدگی به دعاوی در دادگاه پیش می‌رود. این مسئله به خصوص برای دعاوی مالکیت فکری مهم است زیرا این دعاوی معمولاً به دلیل پیچیدگی و تخصصی بودن نیاز به بررسی‌های زیادی دارند. (WIPO) حفظ حریم خصوصی: در داوری، جلسات معمولاً خصوصی برگزار می‌شوند و اطلاعات مربوط به دعاوی مالکیت فکری حفظ می‌شود. این در حالیست که رسیدگی به دعاوی مالکیت فکری در دادگاه‌ها عموماً در جلسات علنی صورت می‌گیرد و ممکن است باعث شود اطلاعات خصوصی و حریم خصوصی برخی از طرفین دعوا نقض شود. (JAMS, 2023)

امکان رسیدگی به دعاوی بین‌المللی: داوری اجازه می‌دهد که دعاوی بین‌المللی بدون نیاز به رفتار به دادگاه‌های محلی و با توجه به استانداردهای بین‌المللی مطرح شود.

تخصص داوران: داوران معمولاً تخصص زیادی در زمینه مالکیت فکری دارند و این به آن‌ها کمک می‌کند تا بهترین تصمیم را بگیرند. در حالی که قاضی‌ها در دادگاه‌ها ممکن است تخصص کافی در زمینه مالکیت فکری را نداشته باشند (JAMS, 2023; Tanielian, 2013: 74).

کاهش هزینه‌های قضایی: داوری معمولاً هزینه‌های کمتری را نسبت به رسیدگی به دعاوی قضایی در پی دارد. قابلیت اجرای آسان: تصمیمات داوری بسیاری از کشورها قابل اجرا هستند و الزام به رفتار به دادگاه برای اجرای آن‌ها نیست. قابلیت اجرای قضاوت: تصمیمات صادر شده توسط داوران در داوری، به همان شکلی که در دادگاه اجرایی هستند، اجرا می‌شوند. در واقع، قضاوت‌های صادر شده در داوری به همان ارزش و اثر قضائی تصمیمات دادگاه‌هاست (WIPO1, 2016). کنترل بیشتر طرفین بر روند داوری: در داوری، طرفین می‌توانند قوانین و رویه‌های داوری را با یکدیگر توافق کرده و به این ترتیب، بر روند داوری بیشتر کنترل دارند. این امر می‌تواند به حل دعاوی سریع‌تر و بهتر کمک کند (WIPO1, 2016).

۲-۲-۲- محدودیت‌های داوری در دعاوی مالکیت فکری

در حالی که داوری مزایای متعددی را برای حل و فصل اختلافات مالکیت فکری ارائه می‌دهد، دارای محدودیت‌های خاصی نیز است که باید در نظر گرفته شود. در دعاوی مالکیت فکری، به طور کلی دو نوع داوری وجود دارد: داوری سنتی و داوری بین‌المللی. با توجه به اینکه اختلافات مالکیت فکری اغلب شامل مسائل فنی مانند اختراعات و حقوق نشر است که می‌توانند در کشورهای مختلف ثبت و استفاده شوند، معمول است که طرفین درگیر در وجهه بین‌المللی که هر کدام از طرفین دارای نظام حقوقی مختلفی است، در یک اختلاف واحد مشارکت کنند. اگر در چنین مواردی، دادگاه‌های بین‌المللی در قضاوت بین افراد درگیر سراغ دادگاه‌های سنتی بروند احتمال ریسک‌هایی مانند صدور رای‌های تعارضی به دلیل مجری شدن روندهای متعدد تحت قوانین مختلف هستند. با این حال، داوری معمولاً از قراردادهای و توافقات مشترک بین طرفین نشأت می‌گیرد و از یک روند واحد تحت یک قانونی که توافق شده است، استفاده می‌کند. علاوه بر این، دادگاه‌های سنتی در کشورهای مختلف ممکن است مزیتی را به طرفینی که در کشور خود دادخواست می‌کنند، ارائه دهند. با توجه به استفاده از یک استاندارد یکسان، داوری نیز به طرفین یک راه‌حل نسبتاً بی‌طرف و عادلانه ارائه می‌دهد و

احتمال تعصب قضایی به دلیل تفاوت‌های میان حقوق مختلف کشورها را کاهش می‌دهد (WIPO2). بنابراین می‌توان چنین برداشت کرد که مهمترین محدودیت در دادگاه سستی همان رعایت نکردن وجهه بی طرفی و برخورد متعصبانه باشد که این مورد می‌تواند در داوری بین المللی برطرف گردد. اما داوری بین المللی نیز گاهی خود دارای محدودیت‌هایی در اجرا است که در ذیل به برخی از این محدودیت‌ها اشاره می‌شود (WIPO1, 2016):

راه حل های محدود: داوری ممکن است طیف کاملی از راه حل های موجود در دادگاه های سستی را ارائه نکند. به عنوان مثال، انواع خاصی از معافیت عادلانه یا معافیت دستوری ممکن است به راحتی از طریق داوری در دسترس نباشد. این محدودیت می‌تواند در اختلافات مربوط به مالکیت فکری مهم باشد، جایی که حق جلوگیری از استفاده یا نقض حقوق مالکیت توسط دیگران بسیار مهم است.

سابقه و قطعیت حقوقی: برخلاف احکام دادگاه، آرای داوری سابقه الزام آور ایجاد نمی‌کند. هر پرونده داوری به عنوان یک موضوع فردی تلقی می‌شود و رای مربوط به طرف های درگیر است. این فقدان سابقه الزام آور می‌تواند منجر به یک چشم انداز قانونی کمتر قابل پیش بینی شود و ممکن است منجر به تصمیمات متناقض در موارد مشابه شود.

کشف (یافته) محدود: کشف فرآیند جمع آوری شواهد و اطلاعات مربوط به یک پرونده است. در داوری، میزان یافته می‌تواند در مقایسه با دادرسی دادگاه محدودتر باشد. این محدودیت می‌تواند چالش‌هایی را در اختلافات مالکیت فکری ایجاد کند، جایی که شواهد فنی پیچیده و اسناد نقش مهمی دارند.

تخصص و حرفه ای بودن: در حالی که داوری به طرفین اجازه می‌دهد داورانی را با تخصص در موضوعات مالکیت فکری منصوب کنند، یافتن داورانی که دانش فنی خاص و درک مسائل پیچیده مالکیت فکری را داشته باشند می‌تواند چالش برانگیز باشد. این محدودیت ممکن است بر کیفیت و عمق تجزیه و تحلیل در مناقشات مالکیت فکری تأثیر بگذارد، به ویژه مواردی که شامل زمینه های بسیار تخصصی است.

قابلیت اجرایی بودن احکام: اگرچه آرای داوری عموماً بر اساس کنوانسیون‌های بین‌المللی و قوانین ملی قابل اجرا هستند، اجرای آن همچنان می‌تواند چالش برانگیز باشد، به‌ویژه زمانی که طرف‌های درگیر در حوزه‌های قضایی مختلف قرار دارند. حصول اطمینان از انطباق با رای داوری و به دست آوردن راه حل می‌تواند پیچیده تر از اجرای حکم دادگاه باشد.

نگرانی های مربوط به محرمانگی: در حالی که محرمانگی اغلب به عنوان یک مزیت داوری در نظر گرفته می‌شود، همچنین می‌تواند یک محدودیت در اختلافات مالکیت فکری باشد. در برخی موارد، طرفین ممکن است یک انجمن عمومی مانند دادگاه را برای محافظت از حقوق مالکیت فکری خود و ایجاد سابقه عمومی از اختلاف ترجیح دهند. ماهیت محرمانه داوری ممکن است با این اهداف همخوانی نداشته باشد.

در ادامه به محدودیت‌هایی که در انتخاب یا عدم انتخاب داوری در دعاوی مالکیت فکری وجود دارد اشاره می‌شود (Bensen and Harris, 2005; Dinwoodie and Dreyfuss, 2004:433-445):

محدودیت در اعطای حق داوری به شخص غیرملکی: بعضی از قوانین ملی و قراردادهای بین‌المللی، این امکان را نمی‌دهند که داوری به شخص غیرملکی اعطا شود و فقط مالکان حق داوری را دارند.

محدودیت در پذیرش ادعاهای مالکیت فکری: در برخی موارد، داوری فقط برای موارد خاصی از جمله اختلافات مربوط به اعتبارات بانکی، پرونده های مالی و ... قابل اجرا است و در مواردی که ادعاهای مالکیت فکری مورد بحث باشد، داوری امکان پذیر نیست.

محدودیت در طرفین قرارداد: در مواردی که طرفین به صورت آزاد قرارداد داوری را منعقد نکرده باشند، داوری امکان پذیر نخواهد بود.

محدودیت در قراردادهای تجاری: در برخی از قراردادهای تجاری، شرکت ها ممکن است با یکدیگر توافق کنند که در صورت ایجاد اختلاف، داوری نمایندگان شرکت های خود را انتخاب کنند و به هیچ عنوان به داوری سوم الحاق نشوند.

محدودیت در تعیین داور: در بعضی از شرایط، قوانین محلی یا قراردادهای بین المللی، می توانند محدودیت هایی برای انتخاب داوران در نظر بگیرند.

هزینه: هزینه های مرتبط با فرآیند داوری ممکن است به طرفین گران بیاید. این هزینه ها شامل هزینه داوران، هزینه وکلای هر طرف، هزینه جلسات داوری و سایر هزینه های مربوط به فرایند داوری می شود. در برخی موارد، هزینه های داوری ممکن است به اندازه ای بالا باشد که برای طرفین قابل قبول نباشد و آن ها را مجبور به جستجوی راهکارهای دیگر نماید (Drahozal, 2013: 437-472).

ناقص بودن اختیارات قضایی: در برخی موارد، مسائل مربوط به مالکیت فکری نیاز به اخذ اختیارات قضایی ممتاز دارند. در صورتی که داور نتواند این اختیارات را اعمال کند، ممکن است برخی از مسائل اساسی در دعوا باقی بمانند و حل نشوند (Anvari, 2009: 409-501).

عدم اعتبار قانونی: در برخی حوزه ها، اعتبار قانونی برخی اصول و ضوابط داوری ممکن است مورد تردید قرار گیرد. مثلاً، برخی قوانین ممکن است شرایطی را برای تعیین صلاحیت داوران تعیین کنند که مورد تعارض با قوانین مالکیت فکری قرار بگیرد.

اجباری بودن برخی موارد: در برخی دعاوی مالکیت فکری، طرفین ممکن است به دلیل قراردادها یا قوانین مشخصی مجبور به انتخاب راه حل قضایی در دادگاه ها باشند و امکان داوری را نداشته باشند.

اجرای حکم داوری: در صورت صدور حکم داوری، اجرای آن ممکن است مشکلاتی را برای طرفین ایجاد کند. امکانات اجرایی متفاوت در کشورها و عدم تطبیق قوانین داوری بین المللی در برخی موارد ممکن است مانع از اجرای کارآمد حکم داوری شود.

توجه به این نکته مهم است که محدودیت های داوری در اختلافات مالکیت فکری می تواند بسته به شرایط خاص هر مورد، قوانین داوری انتخاب شده و ترجیحات طرفین متفاوت باشد. برای طرفین بسیار مهم است که این محدودیت ها را به دقت ارزیابی کنند و آنها را در رابطه با اختلاف مالکیت فکری خاص خود قبل از تصمیم گیری برای ادامه داوری در نظر بگیرند.

۲-۳- موارد امکان داوری در دعاوی مالکیت فکری

داوری یک روش برای حل اختلافات در مسائل مالکیت فکری است که در آن تصمیم نهایی توسط داوران مستقل و بی طرف گرفته می شود. در بعضی از موارد، قانون می تواند داوری را برای حل اختلافات در مالکیت فکری محدود کند. نظام های حقوقی مختلف، به روش های مختلفی داورپذیری اختلافات را مشخص کرده اند (Hanotiau, 2002: 95-97). با توجه به آنچه که در واپس آمده (WIPO) و نیز مصوبات قوه قضائیه، قانون مدنی و همچنین با توجه به مفاد قانون داوری ایران می توان برخی از مواردی که از داوری در مالکیت فکری در کشورهای مختلف جهان و نیز ایران پشتیبانی می کنند را چنین بیان کرد:

موضوعات قراردادی: در بسیاری از موارد، قراردادهای مربوط به مالکیت فکری، مانند قراردادهای انتقال حقوق مالکیت فکری و قراردادهای لایسنس، شرایط داوری را برای حل هر گونه اختلافات را مشخص می‌کنند. به عنوان مثال، شرط داوری ممکن است در قراردادهای مربوط به حقوق پتنت، نام تجاری و حقوق نشر ذکر شود.

موضوعات مربوط به تخلفات: در بسیاری از قانون‌های مربوط به مالکیت فکری، موضوعات مربوط به تخلفات، مانند تقلید و سوء استفاده از حقوق مالکیت فکری، به داوری هدایت می‌شوند. به عنوان مثال، طرفین می‌توانند در قراردادهای لایسنس شرایط داوری را برای حل اختلافات مربوط به تقلید و نقض حقوق مالکیت فکری در نظر بگیرند.

موضوعات حقوقی: در بسیاری از قوانین حقوقی، اختلافات مربوط به مسائل مالکیت فکری مانند نزاع در خصوص نام تجاری و حقوق نشر، به داوری ارجاع می‌شوند.

سندباکس: سندباکس یک سیستم برای ذخیره و مدیریت اطلاعات آنلاین در داوری است که به داوران این امکان را می‌دهد تا به صورت آنلاین هر جای دنیا به اختلافات مربوط به مالکیت فکری بپردازند. در واقع، سندباکس یک سامانه مدیریت پرونده‌های داوری است که در آن می‌توان به صورت آنلاین به پرونده‌ها دسترسی پیدا کرد و همچنین از ویژگی‌هایی مانند قابلیت اشتراک گذاری پرونده‌ها، نظرات و تحلیل‌های داوران و متخصصان حقوقی استفاده کرد (<https://www.sendbox.com>).

پروژه‌های ابری: با توجه به این که پروژه‌های ابری معمولاً در سراسر دنیا انجام می‌شوند، ممکن است اختلافات مربوط به مالکیت فکری نیز در سطح جهانی پیش آید. در چنین حالت‌های داوری می‌تواند به عنوان یک روش حل اختلافات در مسائل مالکیت فکری در پروژه‌های ابری مورد استفاده قرار بگیرد. در این صورت، داوران با توجه به مقررات بین‌المللی و قوانین مربوطه، تصمیم نهایی را در خصوص اختلافات مربوط به مالکیت فکری گرفته و به طرفین اعلام می‌کنند.

سرمایه‌گذاری: در بسیاری از موارد، شرایط داوری برای حل اختلافات مربوط به مالکیت فکری در قراردادهای سرمایه‌گذاری قید می‌شود. در چنین حالت‌هایی، داوری می‌تواند به عنوان روشی برای حل اختلافات مربوط به مالکیت فکری در مورد شرکت‌ها و پروژه‌های مرتبط با آنها استفاده شود.

رفع تعارض منافع: در بعضی از موارد، داوری می‌تواند به عنوان یک روش برای رفع تعارض منافع در مسائل مالکیت فکری استفاده شود. به عنوان مثال، در صنعت فناوری، اگر کارمندی از یک شرکت به شرکت دیگری منتقل شود و در هر دو شرکت پروژه‌های مشابه در حال انجام باشد، ممکن است تعارض منافع رخ دهد. در چنین مواردی، داوری می‌تواند به عنوان روشی برای رفع تعارض منافع و حل اختلافات مربوطه مورد استفاده قرار گیرد.

در کل، داوری به عنوان یکی از روش‌های حل اختلافات در مسائل مالکیت فکری مورد استفاده قرار می‌گیرد. این روش به دلیل بی‌طرفی و مستقلى که داوران دارند، می‌تواند به عنوان یک روش موثر و قابل قبول برای حل اختلافات در مسائل مالکیت فکری در نظر گرفته شود.

۲-۴- موارد عدم امکان داورى در دعاوى مالکیت فکرى

با توجه به آنچه در سایت سازمان جهانی مالکیت فکری، قواعد داورى اصلاحی آنسیترال ۲۰۱۰ (انصاری معین، ۱۳۸۹: ۵۲-۴۵)، قانون داورى تجارت بین المللی ایران مصوب ۱۳۷۶، قواعد داورى ذکر شده در مرکز منطقه ای داورى تهران (TRAC) آمده و نیز قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ (اصلاحی ۱۳۸۹) و نیز قانون تجارت الکترونیک موارد عدم امکان داورى در دعاوى مالکیت فکرى ممکن است شامل موارد زیر باشد:

۱- مواردی که قانون صراحتاً داورى را ممنوع می‌کند: برخی قوانین، به خصوص قوانین حقوقی مرتبط با مالکیت فکری مانند قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و قانون حمایت از اختراعات، برای برخی از دعاوى مالکیت فکری هیچ گونه مقرراتی برای داورى در نظر نگرفته‌اند. در این صورت، داورى قابل انجام نیست.

۲- مواردی که داورى قابل انجام است، اما طرفین توافقی برای داورى ندارند: در برخی موارد، قوانین مرتبط با مالکیت فکری برای داورى در دعاوى مالکیت فکری پیش‌نهاد می‌شوند، اما در صورتی که در قرارداد یا توافقی بین طرفین در خصوص عدم داورى در دعاوى مالکیت فکری توافق شده باشد، داورى امکان‌پذیر نخواهد بود (Helfer, 2004: 310).

۳- مواردی که داورى قابل انجام است، اما کیفیت و صلاحیت داورى تضمین نشده است: در برخی موارد، دعاوى مالکیت فکری باید توسط داورانی با تخصص و صلاحیت کافی رسیدگی شود. در صورتی که صلاحیت و کیفیت داوران تضمین نشده باشد، داورى در دعاوى مالکیت فکری منجر به بروز مشکلاتی مانند تصمیمات نامطلوب و پرچم‌داری می‌شود.

بنابراین، همانطور که بیان شد، در برخی موارد، قوانین و مقررات مرتبط با مالکیت فکری برای داورى در دعاوى مالکیت فکری پیش‌نهاد می‌شوند، اما در مواردی ممکن است عدم امکان داورى وجود داشته باشد (Mishra, and Garg, 2010: 327).

در کل، در برخی موارد، قوانین مربوط به مسائل مالکیت فکری امکان داورى را محدود یا به صورت کامل مستثنی می‌کنند. لذا در هنگام انتخاب روش حل اختلاف بین طرفین در مسائل مالکیت فکری، باید به دقت قوانین و مقررات مربوطه را بررسی کرده و با توجه به شرایط مورد نظر، تصمیم‌گیری کرد که آیا امکان داورى در آن مورد وجود دارد یا نه.

نتیجه گیری

با توجه به مباحث صورت گرفته چنین به نظر می رسد که تلاقی حقوق مالکیت فکری و داوری بین المللی، چشم انداز پویایی را ارائه می دهد که نیازمند بررسی دقیق مزایا و محدودیت های این دو حوزه متمایز اما به هم پیوسته است. حفاظت از حقوق مالکیت فکری در دنیای پیشرفته و به هم پیوسته جهانی ما به طور فزاینده ای حیاتی شده است. همانطور که تکنولوژی تکامل می یابد، چالش های مرتبط با حفاظت از کارهای خلاقانه و نوآورانه افراد و سازمان ها نیز افزایش می یابد. با توجه به ماهیت پیچیده حقوقی و فنی این موضوعات، سیستم دادگاه های سنتی از لحاظ تاریخی کانون اصلی حل و فصل اختلافات مربوط به مالکیت فکری بوده است. با این حال، افزایش مبادلات برون مرزی و جهانی شدن تجارت، کاوش روش های جایگزین برای حل این اختلافات را برانگیخته است. داوری بین المللی به عنوان یک جایگزین قانع کننده ظاهر شده است که مزایای متعددی را ارائه می دهد.

انعطاف پذیری و سازگاری داوری، آن را به یک راه امیدوارکننده برای رسیدگی به پیچیدگی های اختلافات مالکیت فکری تبدیل می کند. محرمانه بودن ذاتی رسیدگی های داوری می تواند به ویژه برای طرف هایی که به دنبال محافظت از اطلاعات اختصاصی حساس هستند جذاب باشد. علاوه بر این، توانایی انتخاب داوران متخصص در زمینه مالکیت فکری مربوطه، درک عمیق تر جنبه های فنی و حقوقی پیچیده اختلاف را تضمین می کند. با این وجود، اذعان به محدودیت های داوری در زمینه اختلافات مالکیت فکری حائز اهمیت است. محدودیت های بالقوه در راه حل ها، فقدان سابقه الزام آور و چالش های مرتبط با اجرای احکام در سراسر حوزه های قضایی، عواملی هستند که هنگام در نظر گرفتن داوری به عنوان مکانیزم حل اختلاف، باید به دقت سنجیده شوند. علاوه بر این، برخی از موضوعات مربوط به مالکیت فکری، مانند مواردی که شامل پیامدهای جنایی یا نگرانی های مهم سیاست عمومی است، ممکن است به دلیل ماهیت منحصر به فردشان قابل داوری نباشند.

پیشنهادهای

۱. گنجاندن شروط داوری تفصیلی: طرفینی که قراردادهای مربوط به مالکیت فکری را منعقد می کنند، باید شروط داوری به خوبی تدوین شده را در نظر بگیرند که به طور خاص به پیچیدگی های اختلافات مالکیت فکری می پردازد. این امر می تواند اطمینان حاصل کند که اختلافات احتمالی در معرض داوری قرار می گیرند و چارچوب رویه ای برای جنبه های منحصر به فرد موضوعات مالکیت فکری مفید است.

۲. تعیین کارشناسی: در مواردی که تخصص فنی بسیار مهم است، طرفین ممکن است در قراردادهای داوری خود مکانیزم های تعیین کارشناسی را بکار ببرند. این امر می تواند تضمین کند که دیوان داوری شامل افرادی با دانش فنی لازم برای تصمیم گیری آگاهانه است.

۳. رویکردهای ترکیبی: طرفین می توانند مکانیزم های حل اختلاف ترکیبی را که داوری و میانجیگری را ترکیب می کند، بررسی کنند. میانجیگری می تواند به ویژه در اختلافات مالکیت فکری موثر باشد و به طرفین اجازه می دهد تا راه حل های خلاقانه را در عین حفظ روابط خود جستجو کنند.

۴. بررسی محدودیت های حوزه قضایی: قبل از اقدام به داوری، طرفین باید قوانین و مقررات مربوطه در حوزه قضایی خود را بررسی کنند تا اطمینان حاصل شود که داوری گزینه مناسبی برای اختلافات مربوط به مالکیت فکری آنهاست.

۵. راهبردهای اجرایی: طرفین باید استراتژی هایی را برای اجرای آرای داوری، به ویژه در مواردی که شامل حوزه های قضایی متعدد است، توسعه دهند. این مورد ممکن است شامل استفاده از کنوانسیون های بین المللی، معاهدات دوجانبه، و قوانین محلی برای تضمین اجرای احکام باشد.

منابع

۱. انصاری معین، پرویز (۱۳۸۹). قواعد بازنگری شده داوری آنسیترال (۲۵ ژوئن ۲۰۱۰) و رسیدگی های موازی در داوری، مجمع علمی و فرهنگی مجد.
۵. خزاعی، حسین. (۱۳۸۸). «خصوصی و مجرمانه بودن داوری در حقوق تجارت داخلی و بین المللی»، فصلنامه حقوق دانشگاه تهران. دوره ۳۹. شماره ۳. صص ۱۲۴-۱۰۵.
۶. زارع، علی و ابراهیمی رامندی، جمشید (۱۳۹۷). «اصول حقوقی حاکم بر داوری سازمان جهانی مالکیت فکری»، تحقیقات حقوقی آزاد، ۱۱(۴۲)، صص ۸۱-۱۰۶.
۲. صفایی، سید حسین. (۱۳۸۲). دوره مقدماتی حقوق مدنی، جلد اول: اشخاص و اموال، چاپ دوم، تهران، نشر میزان.
۳. کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۲). دوره مقدماتی حقوق مدنی: اموال و مالکیت، چاپ هفتم، تهران، نشر میزان.
۴. واعظی، محمود (۱۳۸۶). میانجی‌گری در نظریه و عمل، نشر مرکز تحقیقات استراتژیک، تهران، ایران.
5. Aceris Law LLC. (2021). International Arbitration and Intellectual Property (IP) Disputes. Retrieved from <https://www.acerislaw.com/international-arbitration-and-intellectualproperty-ip-disputes/>
6. Anvari, M. (2009). Limitations on the Use of Arbitration in Intellectual Property Disputes: Incompleteness of Judicial Power Restrictions in Iran. *Journal of International Arbitration*, 26(4), 491-509.
7. Bensen, E. E., & Harris, J. M. (2005). Limitations on the Use of Arbitration in Intellectual Property Disputes. *The Journal of the Patent and Trademark Office Society*, 87(5), 425-450.
8. Blessing, M. (1996). Arbitrability of Intellectual Property Disputes. *Arbitration International*, 12, 191-208.
9. Dinwoodie, G. B., & Dreyfuss, R. C. (2004). International Intellectual Property Law and the Public Domain of Science. *Journal of International Economic Law*, 7(2), 431-448.
10. Drahozal, C. R. (2013). The High Cost of Arbitration: Is It Time for a Change in Intellectual Property Dispute Resolution? *The John Marshall Review of Intellectual Property Law*, 12(3), 437-472.
11. Gomulkiewicz, W., Nguyen, X.-T., & Conway, D. M. (2023). *Licensing Intellectual Property: Law and Application* (5th ed.). Aspen Publishing. ISBN: 9781543847468
12. Hanotiau, B. (2002). L'Arbitrabilité. *Recueil des Cours, Académie de Droit International de la Haye*, 288, 95-97.
13. Helfer, L. R. (2004). Overlegalizing Intellectual Property: Uncertainty and Unintended Consequences in the Globalization of IP Rights. *Journal of International Economic Law*, 7(2), 303-338.
14. JAMS. (2023). Advantages of Arbitration. Retrieved May 24, 2023, from <https://www.jamsadr.com/advantages-of-arbitration>
15. Mishra, A., & Garg, S. C. (2010). Patent Dispute Resolution Mechanisms: An Overview. *Journal of Intellectual Property Rights*, 15, 325-333.
16. Niblett, B. (1995). Arbitrating the Creative. *Dispute Resolution Journal*, 50, 65-72.
17. Nolo. (n.d.). Qualifying for a Patent FAQs. Retrieved from <https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/qualifying-patent-faq.html>
18. Redfern, A., & Hunter, M. (2004). *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Sweet & Maxwell.
19. Reed, M. R., Miller, A. R., Tezuka, H., & Doernenburg, A.-M. (2021). Arbitrability of IP Disputes. *World Trademark Review*, March 11.
20. Sendbox. (n.d.). Retrieved from <https://www.sendbox.com>
21. Tanielian, A. R. (2013). Roles of Arbitration in International Intellectual Property Dispute Resolution. SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3609341
22. Udobong, E. U. (2010). Confidentiality in International Arbitration: How Valid is This Assumption? *CEPMLP Annual Review*. University of Dundee, Scotland.
23. United States Patent and Trademark Office (USPTO). (n.d.). General Information Concerning Patents. Retrieved from <https://mn.gov/law-library-stat/archive/urlarchive/a070358.pdf>
24. Veltri, L. (2016). International Arbitration in Intellectual Property Disputes: A Focus on the WIPO Arbitration Center. Retrieved from https://tesi.luiss.it/21595/1/122523_VELTRI_LUDOVICA.pdf
25. Vicente, D. (2015). Arbitrability of Intellectual Property Disputes: A Comparative Survey. *Arbitration International*, 31(1), 151-178.
26. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2016). Understanding Copyright and Related Rights. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_909_2016.pdf
27. World Intellectual Property Organization (WIPO). (n.d.). Retrieved from <https://www.wipo.int>
- World Intellectual Property Organization (WIPO). (n.d.). Why Arbitration in Intellectual Property?. Retrieved from <https://www.wipo.int/amc/en/arbitration/why-is-arb.html>